

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду именovalo нас је на седници одржаној 20. маја 2015. у Комисију за преглед и оцену докторске дисертације коју је Неда Павловић, мастер, предала под насловом *ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА*, о чему подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

У Комисију за оцену и преглед докторске дисертације Неде Павловић изабрани су:

Др Предраг Пипер, редовни професор за научну област Русистика (Руски језик); година избора у звање редовног професора: 5. 12. 1991; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Др Зорица Несторовић, ванредни професор за научну област Српска књижевност (Српска књижевност 18. и 19. века); датум избора у звање ванредног професора: 1. 11. 2011; запослена на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Др Александар Милановић, ванредни професор за научну област Српски језик (Историја српског језика); датум избора у звање ванредног професора: 11. 3. 2014; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Др Јордана Марковић, редовни професор за ужу научну област Српски језик (Историја језика); датум избора у звање редовног професора: 17. јул 2007; запослена на Филозофском факултету Универзитета у Нишу.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Неда Павловић рођена је у Нишу 19. маја 1984. године. Пошто је као вуковац завршила основну школу и гимназију „Стеван Сремац” у Нишу, друштвено-језички смер, школске 2003/2004. године уписала се на Филозофски факултет Универзитета у Нишу, на групу за српски језик и књижевност.

Током студија више пута је била награђивана као најбољи студент оба департмана (Департмана за српски језик и Департмана за књижевност) и проглашена је за најбољег дипломираног студента на матичном департману. Добитник је дипломе за остварене изванредне резултате током студија, у оквиру пројекта *Инвестирамо у европске вредности*, за најбоље студенте Србије; била је стипендиста града Ниша и стипендиста Фонда за младе таленте, Владе Републике Србије.

Факултет је завршила 2008. године, дипломиравши прва у генерацији, са просечном оценом током студија 9,72 и оценом 10 на дипломском испиту. Дипломски рад «Лингвистичка анализа спортских рубрика у дневној штампи» написала је под менторством проф. др Јордане Марковић.

На докторске академске студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду, модул: Језик, смер: Српски језик, уписала се 2009. године и успешно положила све испите са просечном оценом 9,37.

Учествовала је са рефератима на неколико националних и међународних научних конференција и аутор је више објављених радова. Радила је као волонтер-демонстратор на Филозофском факултету у Нишу, на Департману за српски језик, на предмету Историја језика I, и као наставник Српског језика у основној и средњој школи.

Неда Павловић је објавила следеће радове:

1. Наслови у спортским рубрикама, *Игра и реч*, приредили Ненад Живановић и Недељко Богдановић, Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу, Одсек за српски језик, Паноптикум, Ниш, 2009, 75-88, (ISBN 978-86-83811-11-3).
2. Анализа спортске лексике у дневној штампи, *Радови*, Зборници – мала серија, књига 3, Западни универзитет у Темишвару/Универзитет у Нишу, Свен, Ниш, 2012, 7-28, (ISBN 978-86-7746-352-6).
3. Идеолошки ставови у дискурсу стручних, социолингвистичких текстова о језику и моћи, *Језик и друштво*, едиција Филолошка истраживања данас, том I, ур. Јулијана Вучо и Јелена Филиповић, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, Београд, 2012, 323-336, (ISBN 978-86-6153-083-8).
4. Село и град у култури Бугара и Срба, *Јужнословенски филолог*, књ. 68, САНУ и Институт за српски језик САНУ, Београд, 2012, 216-220, приказ, (ISSN 0350-185x, UDK 808).
5. Књижевни језик код Срба у светлу дијахроне социолингвистике, тематски зборник радова *Наука и свет*, са међународног научног скупа: Наука и савремени универзитет 2, Филозофски факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2013, 248-258, (ISBN 978-86-7379-298-9).
6. Заменице и заменички прилози са префиксом не- и са префиксом -и, *Школски час*, бр. 1, Ваша књига, Београд, 2013, 97-106, (ISSN 0352-1338, 1450-6521).
7. Место Јована Стерије Поповића у историји српског књижевног језика, *Књига сажетак*, библиотека Сажето, научни скуп са међународним учешћем Наука и савремени универзитет 3, одржан 15. и 16. новембра, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, 2013, 85-86.
8. Питање српске двоазбучности у контексту идеја културног диверзитета, тематски зборник *Култура: У потрази за новом парадигмом*, књ. 1, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, 2013, 257-266, (ISBN 978-86-6153-189-7).
9. Европа и словенство у Стеријином филолошком делу, тематски зборник *Србија између истока и запада*, књ. 3, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, 2014, 211-222, (ISBN 978-86-6153-209-2).
10. Интернационализми у спортској лексиси на примерима из дневне штампе, *Радови*, Зборници – мала серија, књига 4, Универзитет у Нишу, Универзитет у Софији, Универзитет у Велико Трнову, Ниш, 2014, 37-48, (ISBN 978-86-7746-518-6).

НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА

ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Неде Павловић има следећу структуру: **I** Увод и теоријско-методолошки оквир рада (1. Увод: 1.1. Уводне напомене, 1.2. Предмет рада и критички преглед претходних истраживања, 1.3. Структура рада и методологија истраживања, 2. Шири контекст Стеријиног бављења филолошким питањима: 2.1. Стеријин интелектуални развој и друштвено-историјске прилике, Јован Стерија Поповић – Србин из Угарске, 2.3. Одрастање и образовање Јована Стерије Поповића). стр. 1-15; **II** Дескриптивно-аналитички део (3. Јован Стерија Поповић о графици и ортографији: 3.1. Јован Стерија Поповић и Павле Соларић, 3.2. Питање ортографије, 4. Јован Стерија Поповић у историји српског књижевног језика: 4.1. Јован Стерија Поповић и Вук Стефановић Караџић, 4.2. Јован Стерија Поповић о реформи књижевног језика код Срба, 4.3. Стеријине заслуге за развој проучавања историје језика, 5. Јован Стерија Поповић и почеци израде српске научне терминологије: 5.1. Оснивање Друштва српске словесности и изградња научне терминологије, 5.2. Осврт на Стеријине *Разлоге о називословним речима*, 5.3. Место Јована Стерије Поповића у пуристичким тенденцијама XIX века, 6. Јован Стерија Поповић о питању језичких позајмица: 6.1. Теоријски оквир, 6.2. Анализа Стеријине *Реторике* и личне преписке, 7. Јован Стерија Поповић и почеци српске лингводидактике: 7.1. Језички уџбеници Јована Стерије Поповића, 7.2. Стерија и питање превођења са страних језика, 8. Рад Јована Стерије Поповића у области лексикологије и лексикографије: 8.1. Лексикографске иницијативе; Покушај састављања речника синонима, 8.2. Стеријино бављење лексиколошким питањима, етимологијом и дијалектологијом, 8.3. Још неке Стеријине етимологије, 8.4. Стеријине полемике као извор за тумачење његових филолошких погледа; 9. Европа и Словенство у Стеријином филолошком делу: 9.1. Европски одјеци у Стеријином филолошком раду, 9.2. Заступљеност словенске идеје у Стеријином раду, 10. Вредност Стеријиних филолошких прилога, 10.1. Степен научности Стеријиних филолошких чланака, 10.2. Стеријина актуелност, 10.3. Други о Јовану Стерији Поповићу, 10.4. Анкета о Јовану Стерији Поповићу, 10.5. Преглед добијених асоцијација на задат вербални стимулус, 11. Филолошке сцене у Стеријиним комедијама: 11.1. Ексерпирана грађа из Стеријиних комедија, стр. 16-144; **III** Закључак, стр. 145-150; **IV** Скраћенице, стр. 151; **V** Литература, стр. 151; **VI** Прилози, стр. 167-175.

ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У докторској дисертацији *ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА* основни предмет истраживања је проблемска област која није раније била монографски обрађивана као целина, а само је делимично и недовољно била истраживана у појединим аспектима.

Уводна глава дисертације показује да је предмет јасно дефинисан и да је истраживање солидно утемељено и у теоријско-методолошком и у емпиријском погледу. У уводу дисертације прецизно је одређен предмет истраживања – филолошки погледи и филолошки радови *Јована Стерије Поповића*, и то филолошки чланци Јована Стерије Поповића са одређеним књижевнотеоријским или историографским радовима (*Куриоза*; *Разлози о називословним речма*; *О српским речма пределним*; *Покушеније смислосродног (синонимног) речника*; *Речи*

српско-славенске у влашком језику познате; Примедбе при читању српски[x] књига; Је ли нужно употребљавати азбуку грађанску у српском књижеству; О србској азбуки; Славенски језик; О србском слогомерију; Језикословне ситнице; Језикословне крупнице; Карактеристика српски[x] списатеља I: Милован Видаковић; Карактеристика српски[x] списатеља II: Павел Кенгелац; Стање српсконародног музеума; О имену Срб, Србин, Србљин; О поводу имена Немања; Видов дан); затим језичке "милобруке" (Сцена за оне који су за славенским језиком занешени; Писма новим српским језиком; Граматика (људи); О лепом имену; Честитања); такође Реторика и језички уџбеници (Латински буквар; Латинска граматика и Немачка језиковка); као и просветни законски акти које је написао Јован Стерија Поповић; филолошке сцене у његовим комедијама; поједине Стеријине полемике (са М. Спасићем и А. Старчевићем); лична преписка.

У уводу је такође јасно дефинисан основни циљ истраживања – исцрпно утврђивање области филолошког рада Јована Стерије Поповића, утврђивање научне вредности филолошких погледа Јована Стерије Поповића, посматраног у контексту филологије његовог времена и каснијих периода, укључујући и нека актуелна питања даљег развоја савременог српског књижевног језика, статуса ћирилице, језичке политике и језичког планирања. Циљ истраживања био је и утврђивање разлога због којих филолошко дело Јована Стерије Поповића до сада није било привукло већу пажњу истраживача.

Доста површан па и нетачан стереотип о Јовану Стерији Поповићу у данашњој српској културној јавности, који не обухвата филолошку страну дела Јована Стерије Поповића, Неда Павловић је проверила и тестом слободних асоцијација, према савременој методологији проучавања вербалних асоцијација, допунивши и на тај начин методолошки репетоар свог дисертационог истраживања.

Друга глава дисертације *ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА*, насловљена *Дескриптивно-аналитички део* има у дисертацији централно место. У другој глави Неда Павловић основано полази од сукцесивне анализе погледа Јована Стерија Поповића на темељна питања граfiје и ортографије, потребу стварања српске научне терминологије (што је био један од главних разлога оснивања Друштва српске словесности на иницијативу, пре свега, Јована Стерије Поповића), Стеријиних погледа на историју српског књижевног језика и на његову реформу, његових ставова и радова о позајмљеницама (чиме је Стерија међу првима у српској филологији отворио питања лингвистичке контактологије), и његових погледа на пуристички однос према књижевном језику. У дисертацији се, поред осталог, истиче скоро заборављени прилог Јована Стерије Поповића проучавањима историје језика, који је дао радом *Стање српсконародног музеума*, где се залаже за испитивање и објављивање старих рукописа, чиме је, међу првима, дао допринос проучавањима историје језика у српској филологији.

Такође методолошки доследно и емпиријски поуздано Неда Павловић се у дисертацији даље бави доприносом Јована Стерије Поповића развоју реторичке теорије код Срба, његовим схватањима циљева и задатака лингводидактике као и теорије језичких уџбеника, анализира Стеријин допринос дијалектологији, етимологији, лексикологији и лексикографији.

Својим истраживањем докторанд убедљиво разоткрива ширину Стеријиних филолошких интересовања као и чињеницу да је он упркос релативно кратком животу испуњеном бројним друштвеним обавезама и интензивном књижевном раду, успео да у многим областима науке о језику напише пионирске радове и тако у много чему буде испред свог времена.

У дисертацији је показано да је Јован Стерија Поповић у области лексикологије и лексикографије дао сразмерно највећи допринос српској филологији свога времена у поређењу са другим његовим филолошким радовима. Предлагао је израду чак четири различита речника: термилошки, речник синонима, дијалектизама и топонима. Својим чланком *О српским речима пределним* ушао је у пионирска дијалектолошка проучавања, понудивши дефиницију провинцијализама, тј. пределних речи, а бавио се и говором Вршца и околине.

Пада у очи изразита проблемска разуђеност главног дела дисертације и заслужује пуну подршку настојање Неде Павловић да предмет свог истраживања размотри са свих релевантних страна, укључујући утицај породице и шире друштвене средине у којој је Јован Стерија Поповић одрастао и у којој се интелектуално формирао, укључујући такође његове ставове о различитим филолошким питањима, будући да је Јован Стерија Поповић одрастао у средини која је била поприште српског културног живота и стварања тога времена. Срби у Угарској су, с једне стране, бранили свој културни идентитет, а с друге се прилагођавали новом културном окружењу па се стога и Јован Стерија Поповић залагао за очување и неговање словенског језичког наслеђа, али и приближање западноевропској култури, пре свега, путем утемељења најважнијих научних и културних установа, уређења просветног система и наставе страних језика.

Успешно настојање Неде Павловић да се помно размотре и оне оцене које су Стеријини филолошки радови добили у његовом времену, али и касније, као и начини на који су они вредновани заслужује пуну подршку.

Посебну вредност истраживању Неде Павловић даје то што се питања којима се у дисертацији бави размаатрају у ширем друштвеном, културном и научном контексту времена у којем је Јован Стерија Поповић живео и стварао.

ЗАКЉУЧЦИ ИСТРАЖИВАЊА

У дисертацији *ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА* испитан је предмет који је до сада био само фрагментарно и недовољно проучен, а никада није био обрађен као целина и јединственим методолошким поступком.

Основни закључак истраживања Неде Павловић јесте да је Јован Стерије Поповић, поред других својих великих заслуга за српску књижевност и културу, дао за своје време важан допринос у појединим филолошким областима, као и неким општијим научним и културним подухватима у Србији. Закључено је такође да та чињеница у литератури о Јовану Стерији Поповићу до сада није добила место које заслужује него је остала у сенци, пре свега, Стеријиног књижевног дела те да

је са знатним закашњењем почело да се меродавно указује, највише у другој половини XX века, да филолошко дело Јована Стерије Поповића мора бити на нови и адекватнији начин вредновано.

Анализом примарне и секундарне грађе убедљиво је показано да је Јован Стерија Поповић као филолог у историји потоње српске филологије био посматран а његово филолошко дело вредновано, пре свега, из угла Стеријиног односа према књижевнојезичкој реформи српског језика коју је реализовао Вук Караџић, а Стерија није био Вуков следбеник мада није био ни у групи Караџићевих критичара и непосредних опонената, те да су оцене које су о Јовану Стерији Поповићу дали поједини изразито вуковски оријентисани српски филолози биле поједностављене и у основи негативне, али недовољно аргументоване, не ретко и пристрасне, а понекад и омаловажавајуће.

У главне закључке у дисертацији Неде Павловић спада и констатација да филолошки рад Јована Стерије Поповића ни обимом, ни структуром, ни укупном вредношћу није заузимао маргинално место у целини његовог опуса иако није био у самом центру Стеријиних интересовања и деловања.

У дисертацији се такође исправно закључује, и на материјалу доказује, да се поред извесне пристрасности вуковски оријентисаних филолога који су се према Стеријином филолошком раду често односили олако или с потцењивањем, други важан разлог недовољне проучености филолошког дела Јована Стерије Поповића налази у високим уметничким вредностима његовог књижевног дела, које је добило високе оцене у историји српске књижевности и стекло најширу популарност читалаца разних узраста и друштвених слојева, чиме је за дуго остао неправедно засењен Стеријин филолошки рад.

Неда Павловић убедљиво подржава критику устаљеног схватања да је језик Јована Стерије Поповића био славеносрпски, и истиче, следећи у том погледу схватања П. Ивића и Љ. Суботић, да је тај књижевнојезички тип, којим су писали и многи његови савременици – доситејевски тип књижевног језика, друкчији од вуковског типа, односно народни језик са славенизмима који су се задржали у горњем лексичком слоју, дакле у терминолошкој сфери и апстрактној лексици, а донекле и на синтаксичкој равни, те да је тај други правац у развоју српског књижевног језика, којем је припадао Јован Стерија Поповић, имао несумњиви континуитет, будући да су му припадали и Доситеј Обрадовић, Павле Соларић, Лукијан Мушички и др. У вези с тим истраживање је потврдило чињеницу да иако Јован Стерија Поповић нема класичан програмски текст о питању књижевнојезичке реформе, на основу ставова које је износио у својим филолошким радовима чланцима и на основи језика његових дела, може се закључити да се залагао за народни (али не само простонародни) језик у основици књижевног језика.

Тачно је запажено и потврђено да језик Јована Стерије Поповића не одступа од филолошких начела за која се он залагао и обратно – Стеријина филолошка начела која су у дисертацији пажљиво размотрена у сагласности су са његовим језиком. У вези с тим Неда Павловић такође исправно закључује и примерима доказује да се филолошки погледи Јована Стерије Поповића могу пратити кроз његова књижевна дела, како тамо где се они експлицитно износе устима неког од

његових књижевних јунака, тако и самим језиком који ти јунаци говоре, али и језиком самога писца.

Најзад, Неда Павловић сасвим исправно закључује да је Јован Стерија Поповић је био главни заговорник идеје да под окриљем новооснованог Друштва српске словесности учени Срби треба да се баве, пре свега, питањима изградње и култивисања српског књижевног језика и обликовањем томе најпримереније језичке политике, не пропуштајући да уочи и истакне и улогу Јована Стерије Поповића у заснивању српске научне периодике покретањем *Гласника* ДСС, у којем су важно место имали филолошки радови, укључујући, пре свега, радове Јована Стерије Поповића.

ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Посматрана у целини, докторска дисертација Неде Павловић *ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА* представља истраживање које је чврсто утемељено и у теоријско-методолошком погледу и у погледу обима, структуре и релевантности грађе на којој се заснива. У њему је предмет истраживања подвргнут разубљеној анализи заснованој на више комплементарно постављених критеријума, тако да је на умногоме нов и релевантан начин и теоријски и практично осветљена проблематика филолошке стране опуса Јована Стерије Поповића.

Дисертацију Неде Павловић одликује не само добро одабран теоријски оквир истраживања и креативност у његовој примени, него и примерен начин приказивања и тумачења резултата истраживања.

Будући да се истраживање *ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА* одликује сложености проблематике, Неда Павловић је користила више истраживачких метода и техника и ослањала се на бројне изворе. Резултате анализе презентирала је разложно и убедљиво, поткрепљујући закључке до којих је дошла текстуалним, статистичким и ликовним потврдама. Резултате свог истраживања Неда Павловић тумачи објективно и непристрасно.

Иако је главни циљ њеног истраживања, који је она у потпуности остварила, био опис и вредновање филолошког дела Јована Стерије Поповића у контексту његовог времена и каснијих периода у развоју словенске филологије, Неда Павловић се у дисертацији бави и неким општијим питањима развоја српског књижевног језика и српске филологије. Те нешто опширније дигресије можда на први поглед одударају од уже схваћеног предмета њене дисертације, али су и оне оправдане, јер би без доброг увида у шире аспекте предмета методолошки поступак који је примењен у анализи могао остати недовољно објашњен (што Неда Павловић на одбрани своје докторске дисертације може и посебно образложити).

ПРЕДЛОГ

Комисија за преглед и оцену докторске дисертације *ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА*, коју је мастер Неда Павловић предала на оцену Филолошком факултету у Београду, закључила је да, гледано у целини и у многим појединостима, та дисертација представља оригиналан и научно релевантан допринос проучавању историје српске филологије.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација Неде Павловић *ФИЛОЛОШКО ДЕЛО ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА* прихвати и да се кандидат позове на одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

Др Предраг Пипер, редовни професор

Др Зорица Несторовић, ванредни професор

Др Александар Милановић, ванредни професор

Др Јордана Марковић, редовни професор

Београд,
29. јуна 2015.